

A hang funkciói a filmben

- A mozgó fotografikus kép és a szinkronhang felbukkanása Noël Burch szerint két olyan küszöböt jelentett, amelyek átlépése az általa mozdulatlan utazásként emlegetett diegetikus folyamat gazdagodásához járult hozzá: „hajlok arra, hogy 1895-öt és 1927-et a diegetikus folyamat kidolgozásának korszakhatárait tekintsem, amely a Salon Indienben kezdődött és a *Jazz énekes* (The Jazz Singer. Alan Crosland, 1927) ért véget” (saját fordítás, Burch 1990: 247).

Naturalisztikus használat

- ◉ A hang bevezetésekor - a hangosfilm valószerűbbnek tűnt
- ◉ Lehetséges a dialógus – nagyobb teret kaphat a társadalmi és pszichológiai realitás az elbeszélésben (egy ideig ez a kép realizmusának a kárára történt)
- ◉ Alárendelik a hangot a diegézisnek, a hang nem hívja fel önmagára a figyelmet (ezzel szemben a mai multiplexek hangzása felhívja a figyelmet a hangra, de elfogadjuk ezt a mesterségességét a kép+hang viszonynak)

Kép+hang

- ◉ Naturalizáló hatás, a hang ideológiai hatása
- ◉ Ellenpontja a képnek
- ◉ Modernizmus: kép és hang naturalizmusának a dekonstrukciója történik meg (sokszor kiemelik a hangsáv utólagos, mesterséges hozzáadását a képhez)

Kovács András Bálint

A beszéd funkciói:

- ◉ Cselekmény továbbgördülése
- ◉ Információközlés
- ◉ Karakter jellemzése
- ◉ Drámai szituáció kibontása
- ◉ Hangulatteremtés (pl. vígjátékok)
- ◉ Feszültségteremtés („royal with cheese”)

A hangos beszéd a filmtörténetben:

- a) Klasszikus vígjátékok (pl. Frank Capra, Howard Hawks): szellemes, csattanókra épül-, gyors ritmusú párbeszédok jellemzik (a színház hagyománya, remedializációja, írói gyakran sikeres színpadi szerzők is, mint pl. Molnár Ferenc, Ben Hecht, Neil Simon, stb.).
- b) A modern és poszmodern film egyes alkotóinak filmjeiben egyenesen túlteng a beszéd, filmjeik beszédhelyzetek lefilmezéséből állnak. Pl. Eric Rohmer, Jim Jarmusch: a szereplők közötti verbális játszmák megjelenítése, a nyelvi kommunikáció tematizálása, a nyelvi világban élő emberek, a nyelv által élő emberek. Woody Allen: sajátos beszédstílusa egyéniségének, életfilozófiájának lenyomata. Quentin Tarantino filmjeinek jellegzetes beszélt nyelvezete (akciófilmhez nem illő bőbeszédűsége, a szereplők hétköznapi filozofálgatásai, a szleng használata).
- c) A televízió számos műfaja erre épül: 2 tévéhíradó (a bemondók mint mesélők, a hírek elsősorban nyelvi közlemények, amikhez képeket rendelnek) 2 talk show (megrendezett „élő” beszélgetések) = reklám (a néző közvetlennek ható megszólítása), betelefonálós show = sitcomok (klasszikus vígjátékok leegyszerűsített változatai, a szituációkon kívül nagyrészt a nyelvi humorra épülnek) = Szappanoperák: hosszú beszélgetések zárt térben (lakásokban, irodákban = a nézői tér meghosszabbításai), a néző mint „megfigyelő-résztevő”, aki „testközelből” figyeli, hallja őket, stb.

Összefüggések a látás és a hallás között:

- A képen belüli (pár)beszéd és kép viszonya. (A nyelvi és a képi információk kiegészítik, módosítják egymást, szóra felelhet pl. gesztus, st újabb kép). Általában a kettőt összetartozónak értelmezzük (pl. tévéhíradó esetén a kép = a szöveg illusztrációja, a szöveg = a kép értelmezése még akkor is, ha a kettő lényegében véletlenszerű mellérendelés eredménye).
- A képen kívüli hangzó szöveg, narrátori hang (elbeszélés) (voice over narration). Lehet: első személyű elbeszél, szereplője a filmnek, ún. homodiegetikus narrátor vagy 3. személyű, ún. külső, heterodiegetikus narrátor. A képhez képest külső hang asszociációi: kontroll, tudás, hatalom, erőszak (lásd a narrátori hangokat a tévéhíradóban, dokumentumfilmekben, krimikben, thrillerekben, horrorfilmekben), vagy értelmezhető egy másik világszférához tartozó elbeszélőként is (pl. már halott szereplő flashbackje, lásd: *Alkony sugárút*, *Amerikai szépség*)
- A hangzó beszéd szinkron, aszinkron használata (ugyanazt látjuk-e, amit hallunk). Pl. művészi kifejezeszközként (változatos megoldások), kliséként (hangvágás: a következő képhez az átkötést a még/már hangzó szöveg valósítja meg).

Mary Ann Doane

- ◉ Emberi hang a moziban – fantazmatikus testté változtatja az emberi test észlelését a moziban hallható hang (mintha a hang forrása a képen látható emberi száj volna, miközben hangszórókból érkezik a hang, vagy nem abból a pontból készült a hangfelvétel, ahonnan az emberi hang hallható. Pl. utószinkron, torz térhatás)
- ◉ Korai horrorfilmek: szörnyek (Frankenstein, múmia, Drakula, torzszülöttek) – a korai hangosfilm hangesztétikájának metaforáiként szokták értelmezni (azaz a rossz hang megfelelője a torz test képe)

Jerrold Levinson: Film Music and Narrative Agency

- ◉ A nem-diegetikus filmzenével foglalkozik az elbeszélőfilmben
- ◉ Milyen hatása van a történet megértésére az ilyen zene?

A nondiegetikus hang

- ◉ Segíti az elbeszélés előrehaladtát
- ◉ „Narrative is not constructed by visual means alone. By this I mean that music works as part of the process that transmits narrative information to the spectator.”

Aaron Copland

- ◉ Nemcsak a narrációt segíti, hanem:
- ◉ -hangulatot teremt
- ◉ -a karakterek pszichológiai állapotát emeli ki
- ◉ - kitölti a háttérrel
- ◉ -kontinuitást teremt
- ◉ - fenntartja a feszültséget vagy lezárja azt

Levinson: hogyan járul hozzá a filmzene az elbeszéléshez?

- 1. utal vagy leleplez vmit a karakter érzelmi állapotáról, személyiségéről, gondolatairól
- 2. a karakter érzelmi állapotáról szóló vizuális információkat minősíti, fokozza
- 3. megismétli a karakter állapotáról szerzett vizuális információt
- 4. a diegetikus világ olyan eseményeire utalhat, amelyek a képen kívül, off-screen történtek meg
- 5. előrevetíti az ábrázolt jelenet drámai kimenetelét
- 6. a történetnek megfelelő hangulatot hozza létre
- 7. azt a benyomást keltheti a nézőben, hogy a filmben látható események kiemelkedőbbek, mélyebbek, érdekesebbek mint a hétköznapi élet
- 8. sugallhatja, hogy a történet narrátora hogyan vélekedik a bemutatott eseményekről
- 9. szuggerálja a nézőnek, hogy hogyan érezzen a diegetikus világ bizonyos történései felől
- 10. a film formai vonásait erősítheti fel, alapozhatja meg (pl. a kontinuitást, a jelenetek vagy szekvenciák lezárását jelezheti)
- 11. a néző kognitív és affektív állapotának közvetlen befolyásolása (szájbarágós filmzene)
- 12. elcsábítja, elkábítja a nézőt, hogy olyan érzelmi viszonyba kerüljön a diegetikus világgal, aminek máskülönben ellenállt volna
- 13. eltereli a néző figyelmét a film szerkezetéről, konstrukciójáról
- 14. kifejezheti a rendező attitűdjét a fikció világával szemben
- 15. fokozza vagy gazdagítja a filmet, mint értékelendő tárgyat

◉ *The Thief* (Russel Rouse, 1952)

- ◉ Andrei Ujică: *Autobiografia lui Nicolae Ceaușescu* (2010)
- ◉ Illusztratív és absztrakt hanghasználat a dokfilmben
- ◉ <https://filmmenu.wordpress.com/2014/11/10/interviu-dana-bunescu/>